

**TA'LIM JARAYONLARIDA INNOVATSION INTERFAOL
USULLARDAN FOYDALANISH**

Ismoilova Gulzoraxon Xasanjon qizi

Bobojonova Jannatoy Ravshanjon qizi

Farg'ona davlat universiteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion interfaol usullarning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Interfaol metodlarning nazariy asoslari, ularning turlari, afzalliklari hamda amaliy qo'llanishi haqida batafsil ma'lumotlar berilgan. Shuningdek, maktab va oliy ta'lim muassasalarida bu yondashuvlarning qo'llanishi, o'quvchilarning faolligini oshirishdagi roli va bu yo'nalishda yuzaga keladigan muammolar tahlil qilinib, ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *Innovatsion ta'lim, interfaol metod, o'qitish texnologiyalari, o'quvchi faolligi, zamonaviy pedagogika, ta'lim tizimi, raqamli vositalar.*

Kirish

O'zbekistonda "Ta'lim tog'risida"gi Qonun, "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi", "Maktab ta'limini rivojlantirish Davlat umummilliy Dasturi"ni ta'lim jarayoniga tatbiq etish bilan ta'limda sifat va samaradorlikka erishish va shu orqali modernizatsiya qilingan ta'lim standartlarini to'liq bajarilishini ta'minlash dolzarb muammolardan biridir. (3.15b)

2017-2021 yillarga mo'ljallangan "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi", O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Pedagog kadrlarni tayyorlash, xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarorida pedagog xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb masala sifatida belgilab o'tilgan.(1.10b)

XXI asrda ta'lim jarayoni tubdan o'zgarib, an'anaviy yondashuvlar o'rnini innovatsion, interfaol usullar egallamoqda. Global raqobat sharoitida har bir davlatning taraqqiyoti ko'p jihatdan uning ta'lim tizimiga bog'liq. Shu sababli, ta'lim sohasida yangicha yondashuvlar, ilg'or pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar keng qo'llanilmoqda. Ushbu maqolada aynan ana shunday innovatsion interfaol usullar, ularning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni, afzalliklari hamda ularni amaliyotga tatbiq etish yo'llari haqida so'z yuritiladi.

Innovatsion ta'lim va uning mohiyati – bu an'anaviy o'qitish usullaridan farqli ravishda, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ilg'or tajribalar va axborot-kommunikatsiya vositalari asosida qurilgan ta'lim jarayonidir. Bunda o'quvchi faqat bilimni oluvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida jarayonning muhim bo'g'iniga aylanadi. Innovatsion yondashuvlar orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalar shakllanadi.

Zamonaviy ta'limda innovatsionlik – bu yangilik kiritish, o'zgarishlar yaratish, doimiy takomillashuvdir. Innovatsion ta'lim metodlari o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida teng hamkorlikni yo'lga qo'yadi, o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ochadi va motivatsiyasini oshiradi.

Interfaol usullar – bu o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishiga asoslangan pedagogik yondashuvlardir. Bu usullar asosida kommunikativlik, hamkorlikda ishlash, savol-javob, fikr almashish, amaliy topshiriqlarni bajarish kabi faoliyatlar yotadi. Interfaol metodlar kognitiv, affektiv va psixomotor sohalarni birlashtiradi. Ya'ni, bilim olish (kognitiv), hissiy munosabat (affektiv) va amaliy harakat (psixomotor) birgalikda rivojlanadi.

Didaktik nuqtai nazardan interfaol usullar quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- O'quvchi shaxsining faol ishtiroki;
- O'z fikrini erkin ifodalashga imkoniyat;
- Muammo asosida o'rganish;
- Hamkorlikda ishlash;
- Refleksiya va tahlil.

Innovatsion interfaol usullar turli shakllarda namoyon bo‘ladi. Eng keng tarqalganlari quyidagilardir:

“Aqliy hujum” (Brainstorming): O‘quvchilarning fikrlarini erkin ifodalashi orqali muammoni hal etish.

“Klaster usuli”: Bitta mavzuni markazga olib, unga aloqador tushunchalarni atrofga joylashtirish orqali mavzuni kengaytirish.

Rol o‘ynash (Rol’li o‘yinlar): O‘quvchilar turli obrazlarga kirib, real hayotiy vaziyatlarni sahnalashtiradi.

Debatlar: Ikkita yoki undan ortiq guruh muayyan mavzu bo‘yicha fikr almashadi.

“Fishbone” diagrammasi: Muammo sabablarini tahlil qilish uchun grafik metod.

“INSERT” texnologiyasi: Matn ustida ishlash orqali o‘quvchining o‘z fikrini bildirishga yo‘naltiriladi.

Jigsaw (Pazl usuli): Har bir guruh bir bo‘lak materialni o‘rganadi va so‘ng uni birlashtirib, umumiy tushunchani hosil qiladi.

Bu usullar o‘quvchilarning faolligini oshirish bilan birga, darsni jonlantiradi, ijodiy fikrlashga undaydi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida o‘qitish. Raqamli texnologiyalar taraqqiyoti ta’lim sohasini tubdan o‘zgartirdi. Kompyuterlar, planshetlar, interaktiv doskalar, virtual sinflar va sun’iy intellekt asosidagi platformalar – bularning barchasi innovatsion ta’lim vositalaridir. Bugungi kunda quyidagi texnologiyalar interfaol ta’limda keng qo‘llanilmoqda:

Google Classroom, Moodle, Zoom – masofaviy ta’lim platformalari;

Kahoot!, Quizizz, Mentimeter – interaktiv test va so‘rovlar uchun vositalar; Prezi, Canva – taqdimot va vizual materiallar tayyorlash uchun;

AI-assistentlar – o‘quvchilarga individual yondashuvni ta’minlash uchun.

Bu vositalar o‘qitish jarayonini yanada samarali, qiziqarli va moslashuvchan qiladi. Interfaol metodlarning afzalliklari

Innovatsion interfaol usullarning bir qator muhim afzalliklari mavjud:

O'quvchining faolligini oshiradi – ular bilimni tayyor shaklda emas, balki faol izlanish orqali oladi;

Ijodkorlikni rivojlantiradi – har bir vazifaga noyob yondashuv talab etiladi;

Kollektivda ishlash ko'nikmasini shakllantiradi – guruhli ish orqali muloqot madaniyati ortadi;

Kuchli motivatsiya hosil qiladi – darslar jonli, qiziqarli bo'lgani sababli ishtirokchilar mehr bilan qatnashadi;

Tanqidiy fikrlashni shakllantiradi – muammoli vazifalar orqali fikrlash chuqurlashadi.

Maktab va OTM tajribalari. O'zbekistonning ko'plab umumiy o'rta maktablari va oliy ta'lim muassasalarida interfaol metodlar muvaffaqiyatli tatbiq etilmoqda.

Masalan:

Toshkentdagi ba'zi maktablarda “STEAM” (Science, Technology, Engineering, Arts, Math) yondashuvi asosida darslar olib borilmoqda;

Universitetlarda kredit-modul tizimi asosida “problem-based learning” (muammo asosida o'qitish) joriy qilinmoqda;

Ijodiy fanlarda “proyektili ta'lim” keng qo'llanilib, o'quvchilarning yakka va jamoaviy ishlariga e'tibor qaratilmoqda.

Bu tajribalar ko'rsatadiki, interfaol yondashuv o'quvchilarning faolligini oshiradi va natijadorlikni ta'minlaydi.

O'quvchilarning faolligini oshirishda interfaol yondashuvlar

Faol o'quvchi – bu muvaffaqiyatli ta'lim garovidir. Interfaol metodlar aynan o'quvchini dars markaziga olib chiqadi. Misol uchun:

Savol-javob va munozara asosida o'tkazilgan darslar o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini oshiradi;

Guruhli ishlar orqali liderlik va hamkorlik ko'nikmalari shakllanadi;

O'yinli mashg'ulotlar esa darsga qiziqishni kuchaytiradi.

Shunday qilib, interfaol usullar o'quvchini faqat biluvchi emas, balki mustaqil fikrlovchi va faol shaxs sifatida tarbiyalaydi.

Innovatsion yondashuvlarni joriy etishdagi muammolar va yechimlar

Amaliyotda innovatsion interfaol usullarni joriy qilishda ba'zi muammolar uchraydi:

- O'qituvchilarning tayyorgarlik darajasi yetarli emasligi;
- Texnik vositalarning yetishmasligi;
- Ota-onalarning an'anaviy yondashuvlarga bog'lanib qolganligi;
- Vaqt yetishmovchiligi va sinfdagi o'quvchilar sonining ko'pligi.
- Ushbu muammolarni hal qilish uchun quyidagilar muhim:
- O'qituvchilar uchun doimiy malaka oshirish kurslarini tashkil etish;
- Maktablarni zamonaviy texnika bilan ta'minlash;
- Ota-onalar bilan tushuntirish ishlari olib borish;
- Darslarni optimallashtirish va metodik ko'makni kuchaytirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, innovatsion interfaol metodlar zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylangan. Ular ta'lim jarayonini yanada samarali, jonli va o'quvchiga yo'naltirilgan qiladi. Ushbu usullar orqali o'quvchilarning bilimga bo'lgan qiziqishi oshadi, mustaqil fikrlash va ijodkorlik rivojlanadi. Har bir o'qituvchi darsda kamida bir interfaol metodni qo'llashga harakat qilishi, maktablar innovatsion yondashuvlar uchun zarur sharoit yaratishi, ilg'or tajribalar ommalashtirilib, boshqa ta'lim muassasalariga tatbiq etilishi maqsadga muvofiq deya hisoblayman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – T.: "O'zbekiston". – 2017.– 102b.
2. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz.-Toshkent.: "O'zbekiston". 2017.-488 b.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (1997 yil 29 avgustda qabul qilingan / Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – T.: O'zbekiston, 1997.
4. Rasulov R., To'xtayeva M. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.

5. Xolmatov N. Interfaol o'qitish usullari va ularning amaliyotdagi o'rni. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
6. Yuldashev U., Karimova G. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: NMIU, 2022.
7. Jonboev N. Zamonaviy dars va interfaol metodlar. – Samarqand, 2019.
8. Soliyeva M. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ta'limda qo'llanilishi. – Toshkent, 2023.
9. UNESCO Report on Innovative Teaching Methods in Central Asia, 2021.
10. Davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturlari (uzedu.uz, 2024-yil yangilanishi).
11. www.ziyonet.uz – O'zbekiston Respublikasi Ta'lim portali (maqolalar, metodik qo'llanmalar).
12. Tpack.org – Technological Pedagogical Content Knowledge modelining ta'limga qo'llanilishi.